

20. juni 1788

Fr. om Stavnsbaandets Løsning fra

Godserne for Bondestandens Mandkiøn i Danmark.

Cancel, p. 210.

Nøiere bestemt og forandret ved de om det værnepligtige Mandskab siden udkomne Lovgivninger, see Alfab. Reg. Land-Milits (*).

Samt Rescr. 28 Aug. 1789 (cfr. C. Br, 18 Oct. 1803), Circul. 2 Apr. (som bekiendgiør Resol. 4 mart) 1791 og Canc. Br. 8 Sept. 1792. See og Noten til Fr. 14 Sept. 1774.

Gr. Da Bondestanden indbefatter den talrigske Deel af Landets Indbyggere, og Statens Styrke, saavel i Hensigt til Forsvars-Væsenet, som den almindelige Velstand, fornemmeligen beroer paa denne betydelige Nærings-Stands Vindskibelighed, Mod og Fædrenelands Kiærlighed; saa kan Kongen ikke gjøre et for Ham Selv kierere og for det Almindelige gavnligere Brug af Hans Kgl. Myndighed, end at anvende samme til at opmuntre disse borgerlige Dyder; ved omhyggeligen at beskierme og med Kraft handthæve Undersaatterne af Bondestanden i deres Rettigheder, især den personlige Frihed, som af Kong Friderich den Fierde i Fr. 21 Febr. 1702, ved den i nogle Provindser da brugelige Vorned-Rets Ophævelse, er bleven dem skienket, og som ikke mindre tilkommer denne, end de øvrige Stænder.

Og da det er befundet, at det Stavnsbaand, som for nærværende Tid hæfter Bønderne i Danmark til det Gods, paa hvilket de have fyldt det 4deAar, har sin Grund i den Indretning ved Land-Militsen, at Jorddrotterne have været pligtige til at fremstille det til Krigshærens Vedligeholdelse fornødne Mandskab, i Forhold af deres Eiendommens matriculeerte Hartkorn; saa fritages Jordegods-Eierne fra at levere Folk til Krigs-Tienesten, hvilken herefter skal fordres umiddelbar, som en almindelig og personlig Pligt imod Kongen og Fædrenelandet; og paa det at denne maa kunne opfyldes med desto større Lyst, ere de af Land-Almuen udskrevne Soldater forundte saadanne Fordele, som ei alene kan holde dem skadesløse for de med Krigsstanden forbundne Byrder, men endog være en passende Belønning for deres Tieneste. I øvrigt erklærer Kongen paa det Høitideligste og ved Hans Kgl. Ord, at den Frihed, som herved tilsiges Bondestanden i Danmark, ikke alene skal have sin Virkning til de i denne

Lovgivning fastsatte tidspunkter, men endog stedse være uigienkaldelig og paa ingen Maade kunne svækkes eller indskrænkes.

1.)

Stavnsbaandets til Godserne skal aldeles ophøre fra 1 Jan. 1800, saa at alle af Bondestanden i Danmark, som da, i Følge de herefter anførte Bestemmelser, ere heftede til noget Gods, fra bemeldte Tidspunkt skal have Frihed til at opholde dem i de, til Land-Milice-Indretningens Vedligeholdelse, foreskrevne Districter, indtil de af Sessionen have faaet Afskeeds- eller Friheds-Passer, da det derefter maa være dem tilladt at nedsatte dem og søge Næring overalt i Riget. (Cfr. Fr. 7 Maj. 1790).

2.)

Fra denne Anordnings Bekiendtgjørelse skal alle de, som have opnaaet en saadan Alder, at de ikke kan antages til Krigs-Tienesten, strax gives Friheds-Passer og være berettigede til at opholde dem paa hvad Sted i Landet, de lyste. Denne Ret skal ligeledes herefter tilkomme alle dem, der have udtient og faaet Afskeed fra Krigstienesten (*).
See Canc. Br. 26 Jan. 1793.

3.)

Alt Mandkiøn af Bondestanden, som ved denne Frs Udstedelse ei haver fyldt det 14de Aar, skal ikke være bundet til Godserne længere, end til 3 Maaneder fra sammes Bekiendtgjørelse at regne, efter hvilken Tid de maae opholde dem i de herefter for det unge Mandskab og Landsoldaterne bestemte Districter, indtil de af Sessionerne have faaet Afskeds- eller Frihedspasser.

4.)

De, som ved denne Anordnings Bekiendtgjørelse have fyldt deres 14de Aar, skal forblive paa de Godser, til hvilke de henhøre, indtil de have faaet Afskeed fra Krigstienesten, eller have opnaaet den Alder, at de ei dertil kunne antages; dog skal dette Baand aldeles ophøre i Aaret 1800, saaledes som tilforn er bestemt;

a) Men dersom Proprietairen ikke kan skaffe en saadan Bondekarl Tieneste paa Godset, imod billig Løn, bør det være ham tilladt, efter lovlig. Opsigelse, at søge Næring paa et andet Sted i Districtet,

b) Denne Ret bør ligeledes tilkomme de Huusmænd, som ikke for billig Betaling kan faae Græsning til en Koe; dog at de først lovligen rette for sig. Og naar der i denne Henseende maatte opstaae Tvistigheder imellem Jorddrotterne og Mandskabet, bør samme ufortøvet paakiendes af Amtmanden (*).

Cfr. C. Br. 18 og R. 24 og 31 Dec. 1790. C. Br. 12 Mart. og 2 Jul. 1791, (i Fogtmans Register i Part p. 928) samt 5 Maj. 1792 og 26 Jan. 1793

5.)

Sessionen bør give dem, der virkelig findes at være Krøblinger, Udygtigheds-Passer i deres unge Aar, naar det af deres Forældre eller Værger

begieres. Dog bør samme ikke meddeles nogen paa den Grund, at han ei holder det bestemte Maal til at være Soldat, eller fordi han har en ringe Legemsfeil, som dog ei gjør ham aldeles vanfør. Men saadanne Karle skal blive staaende i Reserve-Rullerne, indtil de have opnaaet den Alder, at de desformedelst ikke udskrives (*).

See Circul. 19 Dec, 1818 (1819. p. 4).

6.)

Alt Mandskab, som ikke er heftet til Godserne indtil Aaret 1800, bør, saalænge det staaer enten i Reserve-Rullen eller i virkeligt Nummer, forblive i det Amt, hvorunder det hører; og de, som uden Tilladelse begive dem derfra, førend de af Sessionen har faaet Afskeeds- eller Friheds-Passer, skal ansees og straffes, som Rømmningsmænd. Naar flere Amter forestaaes af een Amtmand, da skal Districtet for Mandskabets Opholdssteder strække sig til saa mange af bemeldte Amter, som grændse tilsammen. I øvrigt maae Amtmændene, naar der ikke er Mangel paa Tienestefolk i Amtet, give de Indrullerede, fornemmelig dem, som ere Huusmænd, Pas til at begive dem til et andet District for at søge Næring, imod at de stille en boesiddende Mands Borgen for at komme tilstede, enten til en vis bestemt Tid, eller naar det fordres og Cautionisten derom advares. Undviger den Indrullerede, da skaffe Forloveren paa sin Bekostning en lige saa dygtig Person i hans Sted.

(See Fr. 7 Maj. 1790*).

Cfr. C. Br. 6 Sept, og 11 Oct. 1788, 13 Mart. 1790, 31 Dec, 1791, 4 Maj. 1793 og Circul 14 Jan. 1804 og 25 Mart. 1806.

7.)

Naar Nogen, som har erhholdet Afskeeds- eller Friheds-Pas, vil forlade Districtet, og begive sig til et andet Sted paa Landet, bør han være berettiget til at tage de Sønner, der ere under 14 Aar, med sig; dog skal han først tilkiendegive sit tilkommende Opholdssted for Amtmanden, som igien melder det til Øvrigheden i det District hvor han vil boe, paa det at Børnene der kan indskrives i Reserve-Rullen. Dersom han flytter til nogen Kiøbsted, da maa han tage de Sønner med, som ikke have fyldt det 10de Aar; men naar nogen af Disse igien skulde komme paa Landet og drive Bonde-Haandtering, skal han indføres i Rullen paa det Sted, hvor han da først faaer sit Ophold (*).

See Canc, Br. 26 Jan. 1793, 22 Nov. 1794 Fogtmans Regist. II Part p. 32), 4 jul 1795, Circul. 19 Jan. 1799. 13 §, Circul, 22 Maj, 1803 og C. Br. 27 Jun. 1807 cfr. C. Br. 18 Sept. 1802.

8.)

Sessionerne skal overalt i Riget, enten for en enkelt eller flere Byer under eet hvor beliggenheden tillader det, bestikke Lægds mænd, hvilke skal følge Mandskabet til Sessionerne, og der give nøiagtige Oplysninger om de Forandringer, som maatte foregaaede ved Af- og Tilgang i deres Lægds-Districter, siden den sidste Session. Dersom de da befindes at have lagt Dølgemaal paa nogen af Mandskabet, bør de straffes med 14 Dages Fængsel paa Vand og Brød (+)

See Circul. 23. Febr. 1793. IX. Deel.

9.)

Lægds mændene skal paa de samlede Godser forestaaes af Proprietairerne og paa Strøgodserne af Amtsforvalterne. Men hvor der ere flere Lodseiere i en Bye, der skal den, som har det meste Hartkorn, gjøre Forslaget.

Naar nogen er bleven udnævnt til Lægdsmand, skal han vedblive at forrette Tienesten i 3 Aar; men dersom han imellem Sessionerne skulde bortflytte eller ved Døden afgaae, da skal vedkommende Proprietair eller Amtsforvalter ufortøvet melde saadant for Amtmanden, som da imidlertid indsætter en anden til at forestaae Lægdet.

Naar nogen af det i Rullen staaende Mandskab, som ei er bundet til Godset, vil forandre sit Opholdssted i Districtet, da skal han forsyne sig med Beviis fra Lægdsmanden paa der Sted i Amtet, til hvilket han agter at begive sig, som bevidner, at han der enten har betinget sig i fast Tieneste, eller og fæstet eller købt Gaard og Huus, for at bosætte sig; hvilket Beviis han skal overlevere Lægdsmanden for den Bye, han vil fraflytte, da denne igien, paa de samlede Godser, skal anvise det for Proprietairen, der uvægerligen skal meddele ham Følgeseddel til sit nye Opholdssted; hvor den Flyttende strax ved sin Ankomst skal melde sig hos Lægdsmanden og forevise ham Følgesedlen, paa det at denne kan antegne ham i sin Rulle, ligesom han til Afgang skal anføres i Rullen paa det Sted, som han har forladt.

Det skal i øvrigt paaligge den Lægdsmand, som har bekræftet, at den Flyttende havde betinget Tieneste eller Boepæl i hans Lægds District, nøie at paasee, om han til bestemte Tid indfinder sig der paa Steder; da Lægdsmanden, i Tilfælde af Karlens Udeblivelse, uopholdeligen skal andrage saadant for Proprietairen paa de samlede Godser og for Amtsforvalteren paa Strøgodserne, hvilke, under Straf af 50 Rdls Bøder til Sognets Fattige, skal uden Forhaling føie de fornødne Anstalter til den Udeblevnes Eftersøgelse, og tillige indberette Undvigelsen til Amtmanden, som bør paasee, at alle muelige Midler blive anvendte til den Bortrømtes Heftelse.

Dersom den Person, der savnes i det Lægd, hvor han havde angivet at ville boesætte sig eller tage Tieneste, er fra et andet Gods, da bør Eieren af det Lægds District, som Karlen havde foregivet at ville tilflytte, ufortøvet anmelde hans Udeblivelse for Proprietairen af det Sted, hvor han sidst havde opholdt sig, og denne da føie de fornødne Anstalter til hans Eftersættelse.

Paa Strøgodserne skal de fornævnte Følgesedler udstedes af Lægdsmanden og paategnes af Sognepræsten. Naar nogen af Mandskabet uden Anmeldelse begiver sig fra sit Opholdssted, skal saadant ligeledes paa foranførte Maade tilkiendegives vedkommende Godseier eller Amtsforvalter af Lægdsmanden; og paa det at denne ikke skal kunne undskylde sig med Uvidenhed, bør det paaligge enhver Gaards eller Huses Beboer, hos hvilken nogen af det i Rullen indskrevne Mandskab opholder sig, strax beviisligen at tilkiendegive Lægdsmanden, naar en saadan Person savnes. Dersom enten Huusfaderen eller Lægdsmanden befindes

at have viist sig forsømmelig med disse foreskrevne Anmeldelser, straffes de med 14 Dages Fængsel paa Vand og Brød. (See Fr. 12 Jun. 1816. 4 §).

Skulde en Proprietair uden lovlig Aarsag nægte nogen af Mandskabet, som ikke er bunden til Godset, Følgeseddel, eller hindre ham fra at begive sig til et andet Sted i Districtet, da skal han straffes med 100 Rdlrs Bøder til Sognets Fattige, og Amtmanden, naar derover klages, strax meddele Karlen Følgeseddel samt andrage Sagen for det danske Cancellie, som da foranstalter den Skyldige tiltalt.

Nægter Lægdsmanden paa Strøegodserne Uden lovlig Aarsag at give en saadan Karl Følgeseddel, straffes han med 14 Dages Fængsel paa Vand og Brød. I øvrigt forholdes dermed paa samme Maade, som tilforn i lige Tilfælde paa Proprietair-Godserne er bestemt. Med lige Straf skal de Lægds mænd ansees, som nægte at give den af Mandskabet, som vil flytte til et andet Sted i Districtet, de fornødne Attester om at have købt eller fæstet Huus og Gaard, eller betinget sig i fast Tieneste. (See Fr. 22 Mart. 1793 *).

Og Canc. Br. 8 Mart. 1791, 22. Dec. 1792 samt 26 Jan. og 23 Febr. 1793 Cir, R 24 Dec. 1790, C. Br. 18 Jun. 1791. 9 Mart. og 4 Maj. 1793.

10.)

Mandskabet skal indføres i Reserve-Rullerne fra Fødselen (*)
Cfr. C.- Br. 4 Jan. 1794 og 22 Febr. 1800.

11.)

Lægds mændene skal, under Proprietairers Opsigt paa de samlede Godser, og Amtsforvalternes paa Strøegodserne, holde specielle Ruller over det sig i deres Districter opholdende Mandskab, samt deri nøiagtigen antegne den imellem hver Session skeete Af- og Tilgang (*).

Cfr. Circ. 29 Nov, 1788 samt 17 og 24 Febr. 1789.

12.)

Proprietairerne skal derefter paa lige Maade forfatte almindelige Ruller over det ganske Mandskab, som opholder sig paa deres Godser, og tilstille Land- og Krigs-Commissairen disse 6 Uger, førend Sessionen bliver holdt, med vedkommende Sognepræsters Attester: at de deri anførte Af- og Tilgange af Døde, Fødte og Omflyttede forholde sig rigtig (+) og skal Lægdsmandenes Ruller tillige derved følge, som Bilage.

(+) Cfr. C. Br. 3 Maj. 1806.

Paa Strøegodserne skal Amtsforvalterne ligeledes sende Land- og Krigs-Commissairen saadanne Ruller over Mandskabet i deres Districter, hvilke paa samme Maade skal være attesterede; men dersom der i et Lægds District befindes at være forskiellige Lodseiere, da skal den største af disse forfatte Rullen over det Hele; hvilket bør forstaaes saaledes: at, hvor der er størst Lod af Strøegods, skal Rullen føres af Amtsforvalteren. Efter disse Ruller skal Land- og Krigs-Commissairen forfatte de almindelige over det hele Regiments-District, hvilke

bør indrettes Amtviis, og 3 Uger, forinden Sessionen bliver holdt, deraf tilstilles Obersten og Amtmanden, hver for sig, bekræftede Gienparter.

I øvrigt skal det være Land- og Krigs-Commissairens Pligt nøie at giennemgaae og sammenholde de specielle Ruller med hinanden, paa det at der kan have Vished om, at de deri, formedelst Omflytninger, anførte Af- og Tilgange stemme overens, og at den fornødne Orden dermed af Vedkommende er bleven iagttaget.

Dersom nogen Uorden opdages skal samme ved Sessionen rettes, og Aarsagen dertil paa det nøieste undersøges, da Sessionen, naar Urigtighederne befindes at have sin Grund enten i Svigagtighed eller forsætlig Efterladenhed, bør andrage saadant for det danske Cancellie, som foranstalter de Skyldige tiltalte. I det første Tilfælde skal Proprietairen ansees med 100 Rdlrs Bøder til Sognets Fattigkasse, og Lægdsmanden hensættes 14 Dage paa Vand og Brød; og i sidste Tilfælde skal Proprietairen bøde fra 10 til 50 Rdlr, og Lægdsmanden straffes med at sidde paa Vand og Brød fra 2 til 8 Dage efter Sagens Beskaffenhed.

Strax efter denne Anordnings Udstedelse skal der holdes Extra-Sessioner overalt, til hvilke Proprietairerne skal indgive fuldstændige Ruller, ikke alene over det ganske Mandskab, som opholder sig paa ethvert Gods og er under 36 Aar, men endog over dem af bemeldte Alder, som med Huusbondens Tilladelse befinde sig uden for Godset, tilligemed nøiagtig Optegnelse over det unge Mandkiøn, som fra sidstafvigte Aars Begyndelse haver faaet Frihedepasser af Godsets Eier, og ei haver udtient; hvilke Ruller af Sognepræsterne skal attesteret, paa det at man derved kan komme i Erfaring, om nogen Proprietair skulde, ved Misbrug af saadanne Frihedspasser, have blottet sit Gods for Mandskab til Kongens Tieneste og Landets Forsvar, da han i saa Fald skal være pligtig til, paa sin egen Bekostning, igien at hverve saa mange frie Folk til Landsoldater-Tienesten, som formedelst de af ham udgivne Frihedspasser maatte mangle til Recruiteringen.

I øvrigt skal Godseierne herefter hverken være pligtige til at forskaffe Mandskab til Krigstienesten, eller have Magt til at give nogen Frihedspas; men Sessionen skal ene være bemyndiget til, paa den herefter foreskrevne Maade, at udtage de fornødne Folk til Land-Milicen, og at meddele Afskeds- og Frihedspasser, hvilke skal gives Vedkommende uden Betaling, paa slet Papiir (*),

Cfr. C. Br. 28 Mart. 1789 og 12 Febr. 1791.

13.)

Mandskabet skal udtages til Krigstienesten, i Forhold af Districternes Folkemængde, uden Hensigt til Hartkornet (*).

Cfr. C. Br. 18 Oct. 1788.

14.)

Udskrivningen skal strække sig til alle af Bondestanden, der ere indførte, i Reserve-Rullerne og befindes dygtige til Soldater; hvorfra ingen skal være befriet, undtagen i de enkelte Tilfælde, som denne Anordning udtrykkelig bestemmer (+).

See Canc. Br. 7 Maj., 25 Jun. og 7 Sept. 1791, 30 Mart., 6 og 13 Apr. 1793, 21 Jul. 1792 og 5 Mart. 1796.

15.)

Naar en Landsoldat har tient i 8 Aar, skal Sessionen uvægerligen og uden Betaling give ham Afskedspas; dog skal denne Forkortelse i den ved Fr. 14 Sept. 1774 bestemte Tid til Land-Milice-Tienesten ikke strax have Sted: men samme skal gaae saaledes gradviis frem, at i de første 8 Aar, fra denne Frs Udstedelse, skal 1/8 Deel af de Landsoldater, som have staaet længst i Rullerne, aarligen gives Afsted, og Naar de have tient lige lang Tid, da skal de, som ere ældst, havt Fortrinet; men efter bemeldte Tids Forløb skal Mandskabet ikkun være pligtigt til at tiene i 8 Aar (See Pl. 14 Nov. 1826 og 25 Mart. 1813. Cfr. Fr. 11 Jun. 1802. 1 § *).

Cfr. Canc. Br. 14 Apr. 1792 og 21 Sept. 1733.

16.)

Ingen, som er udskreven til Soldat, maa, saalænge han er dygtig til Tienesten, gives Afskedspas eller udslettes af Rullen, førend han har tient i 8 Aar; med mindre en Selveier- eller Fæstegaard ved Dødsfald bliver ledig, og Gaarden beviisligen overdrages en af den Afdødes Sønner, da denne maa gives Afskedspas, naar han har tient i 2 Aar, uden at han skal være pligtigt at stille nogen anden Karl i sit Sted; men dersom han siden kommer fra Gaarden, forinden han har fyldt det 36 Aar, og ei strax tiltræder en anden Gaard, da skal han igien indskrives i Rullen, som Soldat, og udtiene den Tid, som mangler i de 8 Aar; hvilket udtrykkeligen skal indføres i hans Pas for at afværge Misbruge, som kunde sigte til denne Anordnings Overtrædelse (See Pl. 28 Oct. 1816. *)

Og Canc. Br. 7 Maj. 1791.

17.)

Landsoldaterne skal ikke tiene længere, end til de have fyldt det 36 Aar, ei heller nogen, som er over den Alder, udskrives; men, Sessionen skal da meddele de første Afskeds- og de sidste Frihedspasser.

18.)

Dersom nogen af Feighed eller med Forsæt lemlæster sig selv, for at undgaae Krigstienesten, skal han først hensættes til Fæstnings-Arbejde i 6 Aar, og derefter afleveres til Stokkeknegt ved de gevorbne Regimenter, for der at udtiene den Tid, som han ellers skulde havt været Landsoldat; men kan det ei overbevises ham, at det er skeet med fri Villie, da skal han, om han derved er bleven aldeles udygtig til at tiene som Soldat, dog blive staaende i Rullen, indtil han er 36 Aar, paa det at han, i paakommende Tilfælde, kan bruges til Stykknegt, Feldkudsk og deslige (*).

Cfr Canc. Br. 22 Sepr. 1792, Regulat. 16 Mart. 1819 (p. 224) og Circul. 7 Aug. 1819 (p. 585).

19.)

Saasnart nogen af det unge Mandskab er bleven confirmeret, skal han af Lægdsmanden forestilles til næste Session, og der tages i Eed: "*At han ikke uden Tilladelse vil begive sig fra Districtet, førend han dertil har faaet Afskeds- eller Frihedspas, og at han, naar han i sin Tid skulde blive udskreven til Soldat, vil tiene Kongen ærlig og troe etc.,*" da han siden, ved at indrulleres til virkelig Soldat, ingen nye Troeskabs-Eed skal aflægge. I øvrigt bliver hermed paa det alvorligste igientaget den i Fr. 14 Sept. 1774. 40 § bestemte Straf for Rømningsmænd, saavelsom for dem, der huse og hæle disse, eller tage dem i Tieneste.

20.)

De af Lægdernes Mandskab, som, uden at have gjort sig skyldige i nogen anden Misgierning, ere undvegne af Riget førend denne Anordnings Bekiendtgjørelse, maae ubehindret og uden Tiltale af Godseierne komme igjen til Landet og der boesætte sig. hvor de vil (*).
See C. Br. 13 Jun. 1820 (p. 538).

21.)

Udskrivningen skal skee ved Sessionen, under dens Deputeredes umiddelbare Bestyrelse; til hvilken Ende, det hele Mandskab skal være der tilstede; og, at dette ikke skulde blive alt for besværligt, skal Sessionens Samlinger holdes paa saa beleilige Steder i ethvert District, at ingen af Folkene maa have længere Vei derhen, end 2 Mile, saa at det kan blive dem mueligt at møde betimeligen og komme hiem derfra paa een Dag (+). Dog skal de, som, efter at have fyldt det 24 Aar. blive anseete udygtige formedelst Mangel af fuldkommen Vext, meddeles et Beviis af Sessionens Deputerede derom, og paa Grund af samme være befriede for at indfinde sig ved de aarlige Møder, med mindre de i Nødsfald skulde behøves til Krigstienesten, da Lægdsmanden derom betimeligen advares.

Mandskabet skal tilsiges Lægdsviis til visse bestemte Timer, saaledes at de, der boe nærmest ved Sessions-Stedet, skulle, møde først, og de mere fraliggende Lægders Mandskab efterhaanden sildigere, paa det at Forretningen kunde tage sin Begyndelse betids om Morgenen, og Folkene ikke uden Nødvendighed skulde avholdes.

Foruden det Mandskab, der udfordres til de Nummere, som, ved Sessionen befindes ledige, skal der udtages saa mange Over-Completer, som efter Rimelighed ansees fornøden til at vedligeholde Recruiteringen af de Nummere, der inden næste Session formodes at kunne blive ledige, da Amtmanden i denne Mellemtid skal besørge Indrulleringen af bemeldte Over Completer; og naar nogen af disse, til den efterfølgende Session blive tilovers, da skal de, uden videre Lodkastning, indskrives til Soldater (*).

(+) *Cfr, Circ. 23 Sept 1788, Ordre 17 Jul. 1789 og R. 8. Febr. 1793.*

*) *Cfr. R. 14 Jun. 1793.*

22.)

Saalænge der gives andet dygtigt Mandskab i Districtet, skal de Huusmænd, som ere gifte, og fortrinligen de, der have Børn, ikke udskrives til Soldater. I lige Tilfælde skal en gammel Gaardmands eller gaardbrugende Enkes eneste Søn være befriet; og naar saadanne Forældre have flere Sønner, da den iblant dem, som Forældrene begiere, dog alene imedens han tiener hos dem. Men dersom der befindes Mangel paa andet dueligt Mandskab til Recruiteringen, da skal disse benævnte Forfald ikke fritage nogen for Udskrivning (See Pl. 25 Maj. 1821.*). Og Circul. 18. Jul 1795, 22 Jan. 1803. 2 §, 19 og 22 Oct. 1805, C. Br. 1 Feb., Circul. 4 Feb. 19 Jul., 15 Nov. og 23 Dec., 1806, 3 og 7 Nov. 1807 samt C. Br. 26 Sept 1808.

23.)

Ved Udskrivningen skal først de af det tjenstdygtige Mandskab, som have fyldt det 20 Aar, indrulleres til Soldater, frem for de ældre; dernæst de, som have fyldt det 21 Aar, saalænge der findes nogen af disse, og saa fremdeles, at de yngre altid vælges frem for de ældre, (See Pl. 21 Apr. 1814 *) og naar der da i den sidste Klasse, nemlig af de ældste, ere flere Personer af samme Aars Alder, end der behøves til de ledige Nummeres Besætning, da skal disse, ifald de ikke kunne blive enige om frivillig Indrullering, kaste Lod om, hvilke af dem der skal udtages til Soldater.

Denne Lodkastning skal skee ved 2 Terninger i Sessionens Overværelse, og de, som da faae høieste Øine, indskrives i Rullen, som virkelige Soldater (**).

Dersom Mandskabet fra 20 Aar indtil 36 Aars Alder paa noget Sted imod Formodning skulde findes utilstrækkeligt til Recruiteringen, da maae de, som ere imellem 18 og 20 Aar, udskrives.

Udebliver nogen, uden lovligt og beviisligt Forfald, fra Sessionen, skal det ansees, som om han frivilligen har villet lade sig indrullere; men dersom han ikke kan møde personlig formedelst Sygdom eller anden gyldig Aarsag, da skal Lægdsmanden kaste Lod paa hans Vegne, naar Rullen udviser, at han er tjenstdygtig.

Dersom nogen angives at være uduelig til Krigstienesten formedelst Legems Bræk eller ulægelig Sygdom, da skal han, ifald Skaden ikke er øiensynlig, besigtet af Amts- og Regiments-Chirurgerne i Land- og Krigs-Commissairens Overværelse, og hans Dygtighed derefter paakiendes af Sessionen (**).

(*) See Circul. 24 Aug. 1809 og 19 Dec 1808(p. 956).

(**) See C. Br. 8 Sept. 1792 og Circul 4 Febr. 1804.

(***) See C. Br. 14 Sept. 1793, og 21 Nov. 1795.

24.)

Naar et ungt Menneske af Bondestanden med troeværdigt Vidnesbyrd fra offentlige Lærere kan bevise, at have gjort Fremgang i Studeringer og givet Prøve paa Duelighed og Flittighed, bør han ikke udskrives til Soldat; meget

mindre, naar han er bleven academisk Borger (Nærmere bestemt v. Pl. 8 Aug. 1820 *).

Cfr. Circul. 4 Febr. 1806 4 §, 24 Maj. 1806. Resol. 1 Maj. 1820 (p. 221) og Circul 29 Dec. 1821 (1822. p. 22).

25.)

Ifald nogen af Bondestanden tager et fattigt Barn fra Kiøbsteden til sig og opdrager det, da maa han, naar samme er dygtigt til Tienesten, fremstille det til Soldat i en af sine Sønners Sted, og denne sidste da være befriet for Udskrivning. (See Pl. 31 Dec. 1794., Bekg. 23 Jun. 1804. C. og Pl. 5 Jan. 1813).

26.)

Dersom nogen af det unge Mandskab, som ei er indrulleret til Soldat, beviser at være bleven Eier eller Fæster af en Gaard, maa han være fri for at udskrives, naar han i sit Sted kan skaffe en anden duelig Person, som enten har udtient eller ikke er pligtig til at tiene (See Pl. 30 Mart. 1813, 5 Apr. 1814 og 26 Nov. 1822). Men dersom han ikke har kjøbt, eller fæstet Gaard, maa han ei fritages for Krigstienesten, om han endog fremstiller en anden til Soldat paa sine Vegne, med mindre han tillige betaler 30 Rdlr, hvilke skal anvendes til Land-Milice-Væsenets Fordeel efter Kongens nærmere Forgotbefindende (Forandr, ved Pl. 9 Mart. 1813. +)

See Circul. 26 Maj. 1804 og 9 Sept. 1820 (p. 677). cfr. C. Br. 7 Maj, 1791 og 23 Jun. 1792.

27.)

De af Mandskabet, som ikke ere blevne udskrevne til Soldater, naar de have fyldt 28 Aar, maae, i Tilfælde af at de beviisligen have faaet en Bondegaard i Fæste eller til Eiendom, meddeles Frihedspas af Sessionen; dog bør deri udtrykkeligen indføres, at dersom de skulde komme fra Gaarden, førend de have opnaaet 36 Aars Alder, uden strax at tiltræde en anden Gaard, skal de igien indføres i Rullen, indtil de have fyldt 36 Aar (See Pl. 26 Nov. 1822. *).

Cfr. Canc. Br. 10 Mart. 1791, 7 Apr. 1792 og 13 Jul. 1793

28.)

Naar nogen, som ikke er af Bondestanden, bruger en Gaard paa Landet, og der ernærer sig af Bonde-Haandtering, skal hans Sønnen være fri for Udskrivning; dog med det Vilkaar, at han paa sin Grund opbygger et Huus med 3 a 4 Tønder Land til, og der boesætter en Bonde-Familie (*).

See Circul. 13 Febr. 1796. Cfr. C. Br. 13 Mart. 1790.

29.)

Naar en Mand uden for Bondestanden opbygger en nye Gaard eller Huus paa et Sted, som ikke tilforn har været dyrket eller beboet, bør hans Børn ligeledes være befriede for at tiene, som Landsoldater.

30.)

Dog skal Adelens eller lige med samme Privilegeredes, saavel som geistlige og verdslige Embedsmænds, samt Degnes, Skoleholderes og Substituters Børn

være aldeles frie for Udskrivning, uden at deres Forældre skal være pligtige til at opfylde de fornævnte Vilkaar (Cfr. Fr, 11 Jun. 1802. 2 § +).

See C. Br. 21 Dec. 1799 og 12 Sepr. 1818 (p. 740) Cfr. C. Br. 21 Jun. 1794 (i Fogtmans Regis. II Part p 30).

31.)

Naar nogen uden for Bondestanden køber eller forpagter en Parcel af frie Hovedgaards Taxt og bygger derpaa, da bør hverken han eller hans mandlige Afkom, som fødes der paa Stedet, indrulleres til Soldater.

32.)

Dersom nogen har 200 Tønder Land og derover enten til Eiendom eller Forpagtning af en Hovedgaards Marker, bør hans Børn, som der avles, være befriede for Krigstienesten, om han endog selv er af Bondestanden (*).

See C. Br. 18 Maj. 1793 og 30 Jul. 1803.

33.)

Paa de Godser, hvor der ved den første Session, som bliver holdt efter denne Anordnings Bekiendtgjørelse, findes et tilstrækkeligt Antal af tjenstdygtigt Mandskab til Recruiteringen, maa Sessionen give Frihedspasser til dem, som paa den Tid ere i Proprietarens Tieneste, naar saadant af Husbonden forlanges. Saa maa og Præstens Avlskarl, som da tiener ham, være frie for Udskrivning, saalænge han forbliver i bemeldte sin Tieneste; men de Folk, som Godseiere og Præsterne efter den Tid antage, skal ikke fritages for Krigstienesten. Dog bør den fornævnte Frihed for Proprietairernes Tienstefolk og Præsternes Avlskarle ikke tilstaaes dem, førend Extra-Sessionerne for det hele Regimentere blevne holdte, paa det at der kan have Vished om, at der ikke i Districtet bliver Mangel paa det fornødne Mandskab til Udskrivningen, da der i det modsatte Tilfælde ingen saadan Befrielse for Krigstienesten skal have Sted (*).

Cfr. C. Br. 19 Maj. 1809.

34.)

Ingen maa hverves paa Landet til de gevorbne Regimenter, om han endog har udtient ved Land-Milicen og derfra faaet Afskeedspas.

35.)

Lægds mændene maae være befriede for at svare Extra-Skat for dem selv og deres Hustruer, saalænge de vedblive deres Tieneste. Saa bør de og være frie for Udgifter til Skolernes Vedligeholdelse. I øvrigt skal de i Samqvemme agtes og have Sæde oven for alle andre af Bondestanden. (Cfr. Pl. 13 Jul. 1792 og Indr. Fr. 8 Jan. 1822. 44 § *).

See C. Br. 8 Febr. 1794, Circul. 24 Nov 1798, Rescr. 10 Jan. 1800 og C. Br, 3 Jun. 1809. Cfr. C. Br. 25 Jan. 1791, 1 Dec. 1792 og 24 Sepr. 1796.

36.)

Vedkommende Collegier befales at overlægge og foranstalte en efter de locale Omstændigheder passende Inddeling for hvert Regiments District, hvorved nøie

bliver at paasee, at de unødvendige lange Marscher til Regiments-Samlingerne kunne forebygges.

37.)

De af Land-Lægdernes Mandskab, som nu ere eller herefter blive udskrevne til Krigstienesten, skal, saalænge de staae i virkelig Nummer, nyde en Belønning af 5 Rdlr aarlig, hvilke 8 Dage, efterat Sessionen er holdt, skal udbetales dem af vedkommende Amtsforvaltere eller Regimentsskrivere. I Marchpenge bør Landsoldaterne gotgiøres 1 Mk daglig, imedens de ere underveis til og fra Exerceer-Pladserne, hvilke Penge Lægds mændene skal modtage paa Amts- og Regimentsstuerne og uddele samme, enhver til sit Lægds Mandskab, da bemeldte Udgift derefter reparerer paa det ganske Lands Hartkorn. (See Fr. f. Dmk 9 Jul. 1813. 10 § 2 Lit. e og Pl. 3 Dec. 1817. Cfr. Fr. 3 Aug. 1791. *).

See Canc. Br. 13 og 17 Apr, samt 8 Maj. 1790, Circul. 4 Maj. 1805, 19 Maj. 1796, 13 Nov 1816 (p. 756) og C. Br. 30 Sept. 1817 (p. 784) Cfr. C. Br, 4 Apr., 18 og 25 Jul. samt 26 Dec. 1789.

38.)

Naar noget Arbeide paa Landet bliver foretaget paa offentlig Bekostning, da bør Landsoldaterne fortrinligen have Adgang dertil. (See Pl. 24 Mart. 1814. *).
Cfr, R. 31 Dec. 1790, Canc. Br. 29 Jan. og 16 Jul. 1791,

39.)

Naar en Jorddrot indretter et Huus med 3 a 4 Tønder Land af Middel- Jord til Beboelse for en Landsoldat, og han ved Sessionen foreviser dennes med ham derom indgaaede frivillige og lovlige Forening, skal de begge paa efterskrevne Vilkaar nyde de Fordele, som herefter bestemmes:

1mo) Jorddrotten skal være berettiget til i Amtstuen at faae udbetalt saa meget af de Soldaten aarlig tillagte 5 Rdlr, som denne i Foreningen har tilstaaet ham i Vederlag for Husets og Jordens Brug.

2do) Dersom Eieren af et saadant Huus kan komme overens med en tjenstdygtig Karl, som enten har udtient, eller af anden Aarsag ei er pligtig at tiene, og denne frivillig fremstiller sig for Sessionen og lader sig indskrive, som Soldat i 8 Aar (men ei for kortere Tid), imod at beboe og bruge et saadant Huus, skal Eieren deraf være berettiget til at begiere Frihedepas for hvilken anden Karl af det unge Mandskab, han vil, naar denne ei endnu er bleven indrulleret til Soldat; dog maa der ikke paa denne Grund gives Afskeedspas til nogen, som allerede er kommen ind i Tienesten.

3tio) Naar nogen af de Soldater, som ere bundne til Godserne Indtil Aaret 1800, ikke kan faae et saadant Huus med Jord til, som ovenanført, paa det Gods, hvor han opholder sig, maa det være ham tilladt at flytte hen til et andet Sted i Districtet, hvor han beviisligen har faaet et saadant Huus i Fæste, og at forblive der, saalænge han beboer og bruger samme.

4to) Naar et Soldater-Nummer imellem Sessionerne skulde blive ledigt, og Jorddrotten kan formaae en Soldat, som til næste Session faaer udtjent, og har Huus og Jord i Fæste, til at træde ind i bemeldte Nummer og vedblive at tiene i 8 Aar paa nyt, maa det være Jorddrotten tilladt at erholde Frihedspas ved næste Session for den Over-Compleet, der ellers skulde have indtraadt i det vacante Nummer, hvilket imidlertid maa blive staaende ubesat, medmindre Regimentet skulde trækkes tilsammen, da Over-Com-pletten i dette Tilfælde ei bør kunne fritages for at indskrives og gjøre Tieneste.

5to) Saalænge Landsoldaten staaer i Tienesten og han opfylder de indgaaede Fæstepligter, maa han ikke udsiges af Huset; og om Contracten endog ikkun er indgaaet for 8 Aar, skal dog Soldaten, naar han fremstiller sig for Sessionen og erklærer, frivillig at ville vedblive at tiene i 8 Aar paa nyt, have Ret til at beholde Husets og Jordens Brug, saalænge han tiener og dertil findes duelig; dog maa han ei indrulleres for kortere Tid, end bemeldte 8 Aar. Og skal det da være Jorddrotten tilladt at erholde Frihedspas for en anden Karl af det unge Mandskab.

6to) Skulde Soldaten blive udcommanderet, maa hans Kone ikke udsiges af Huset saalænge som han tiener, da hun ogsaa, imedens han er fraværende, nyder de 5 Rdlr, som ere ham tillagte af Kongens Kasse aarlig, paa samme Maade, som de ellers af ham selv, som nærværende, skulle været hævede.

7mo) Naar en Landsoldat, der beboer et Soldaterhuus, har tient i 24 Aar, skal han være berettiget til at bruge og besidde det sin Livstid med samme Vilkaar, som en anden Fæster; følgelig ogsaa Enken, efter hans Død.

8vo) Naar Soldaten har tient i 24 Aar, og befindes at være trængende, skal han nyde en dobbelt Almisseportion af Sognet i Pension (*)
Cfr. C. Br. 16 Febr. 1793.

40.)

Land- og Krigs-Commissariernes Antal skal forsøges med 3 eller 4, paa det at enhver af dem ikke skal have et større District at forestaae, end han kan overkomme.

41.)

Land-Recruterne skal, ligesom Landsoldaterne, udskrives i Forhold af Districternes Folkemængde og udtages ved Lodkastning imellem dem af Mandskabet, som befindes at have den dertil udfordrede Vext og Dygtighed (*).
See Canc. Br. 17 Febr. og Circul, 31 Mart. 1789, Canc. Br. 10 Mart. 1791, 30 Mart og 14 Juni 1793.

42.)

Foruden de Fordele, som ved denne Anordning ere tilstaaede Landsoldaterne, skal Land-Recruterne end videre nyde følgende Rettigheder:

a.) Naar nogen ved Lodkastning er bleven udskreven til Land-Rekrut, maa det være ham tilladt, i sit Sted, dertil at fremstille en anden tjenstdygtig Mand fra

Landet, som er villig til at lade sig indrullere, og, dersom denne ikke er pligtig til at tiene, da selv være frie for al Udskrivning men ifald den, som paa Hans Vegne antages til Land-Rekrut, skulde høre under Reserve-Mandskabet, da skal dog den, som fremstiller ham, ikke derved befries for at tiene ved Land-Milicen (*).
Cfr. C. Br. 7 Apr. 1792.

b) Naar den, der saaledes har hvervet en Land-Rekrut til at tiene i sit Sted, beviser at have betalt denne forud en vis Sum i Haandpenge, isteden for de 2 Rdlr, som aarlig tilkomme Land-Rekruterne af Regiments-Kasserne, og de 5 Rdlr. som, i Følge denne Fr., skal udbetales dem paa Amtstuerne, da maa han være berettiget til ved Regimentet og hos Amtsforvalteren at oppebære fornævnte den hvervede Land-Rekrut tillagte Belønning af 7 Rdlr aarlig (*).
See Canc. Br. 13 Oct. 1792.

c) Omendskiønt Land-Rekruten nogen Tid har staaet i Tienesten, Maa han dog have Ret til at lade sig udløse, ved at fremstille en anden dygtig Person, som ikke er tjenstpligtig, naar denne vil lade sig indrullere for et Aar længere, end den Afgaaende skulde have tient (Cfr. Fr. 11 Jun. 1802. 3 §. *).
See Circul. 29 Mart. 1806.

43.)

I øvrigt er det Kongens alvorlige Villie, at Sølægdernes Mandskab skal forsvares i de det ved Fr. 1 Febr. 1770 skienkede Privilegier. (See Indr. Fr. 8 Jan. 1802). Og da det ved sammes 27 og 45 § er de Søe-Indrullerede tilladt at seile med Kgl. Undersaatters Skibe, paa hvad Steder dem lyster, i fredelige Tider, samt at opholde dem i Enrollerings Districtet, naar de ikke ere i Skibsfarten; saa skal de ikke være bundne til Godserne, men paa det kraftigste handthæves i ovenbenævnte Friheder og Rettigheder, uden at Jordegods-Eierne deri maae være dem hinderlige, under Straf af at ansees, som Kgl. Mandaters modtvillige Overtrædere. Endelig skal de om, Land- Milice-Væsenet udgangne og hidtil giældende Anordninger staae ved Magt, for saavidt som de ei ved denne Fr. ere forandrede.
